

УДК 331.522.4

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ГОЛОВНОГО КРИТЕРІЮ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Шарапа І.В., к.е.н.

Макаренко С.М., к.т.н.

Херсонський національний технічний університет

Олійник Н.М.

Головне управління економіки Херсонської обласної державної адміністрації

Досліджено тенденції розвитку сільськогосподарської галузі. Визначені основні умови збереження та примноження надбаного виробничого потенціалу. Обґрунтовано доцільність створення необхідних умов для формування, залучення та розвитку трудових ресурсів в сільській місцевості.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, сільськогосподарська продукція, кваліфіковані спеціалісти, молодь, заробітна плата, наймані працівники, освіта, культура праці, продуктивність.

Progress of agricultural industry trends is investigated. Certain basic terms of maintenance and increase of the purchased production factors are presented. Expediency of creation of necessary terms is reasonable for forming, bringing in and development of labour resources in rural locality is grounded.

Key words: intellectual potential, agricultural product, skilled specialists, young people, pay-envelope, hired workers, education, culture of labour, productivity.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах ринку, в період глобального зростання чисельності населення в світі та попиту на здорове харчування, актуальним науковим завданням є збільшення обсягів виробництва якісної сільськогосподарської продукції. При вирішенні зазначеного важливе місце відводиться питанням створення необхідних умов для формування, залучення та розвитку трудових ресурсів в сільській місцевості. Тому великий інтерес представляє впровадження комплексу заходів щодо підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу як головного критерію розвитку сільських територій.

Аналіз останніх наукових досліджень. Необхідність підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу та проблеми

розвитку сільських територій активно обговорюються і висвітлюються в літературі, зокрема, в роботах Войтенко Г.В., Грузнова І.І., Дюндін В.Д., Стоянець Н.В. та інших науковців [1-4].

Затвердження рішенням № 1267 XLV сесії Херсонської обласної ради V скликання від 30 березня 2010 року обласної програми розвитку тваринництва Херсонщини на 2010-2015 роки [5] свідчить про визнання на місцевому рівні необхідності розвитку сільських територій взагалі та аграрного сектору зокрема. Проте на сьогодні недостатньо визначеними є фактори, що найбільше впливають на розвиток сільського господарства.

Метою роботи є аналіз теоретичних засад, практичних та статистичних матеріалів, дослідження тенденцій розвитку сільського господарства та обґрунтування необхідності створення сприятливих умов для формування, залучення та розвитку трудових ресурсів в сільській місцевості.

Викладення основного матеріалу дослідження. У сучасному світі сільське господарство розглядається як один із основних факторів економічного і, передусім, соціального розвитку. Зростання ВВП обумовлене сільським господарством щонайменше удвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання ВВП, що отримане за рахунок інших галузей.

Україна володіє 9% світових запасів чорноземів, на яких створюється більше 18% ВВП та майже 9% валової доданої вартості. Виробництво сільськогосподарської продукції є джерелом доходів понад 60% працездатного сільського населення [4]. Але в сільському господарстві склалася ситуація, за якої функціонування та розвиток підприємств відбувається в умовах недосконалого організаційно-економічного механізму господарювання, розбалансованості взаємозв'язків у ланках агропромислового комплексу, нестабільності нормативно-законодавчого забезпечення виробництва і ринкового обігу продукції.

Для забезпечення гідної оплати праці та добробуту населення, основним завданням Уряду країни визначено зростання реальної заробітної плати (табл. 1) [6-7].

Як бачимо із табл. 1 розмір середньомісячної заробітної плати в сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві на протязі 2005 – 2009 років складав лише від 73% до 81% показника по області. І

це не враховуючи той факт, що рівень середньомісячної заробітної плати по області складає лише 75-78% від середнього рівня по Україні, в той час як мінімальна заробітна плата для робітників Західної Європи в декілька разів перевищує рівень середньомісячної заробітної плати по Україні. Зазначене свідчить, що кваліфіковані кадри не мають належного рівня заохочування для подальшого функціонування в сільськогосподарській галузі; молодь в сільській місцевості замість продовження сімейної справи виїжджає до міста займатися іншими, більш прибутковими видами економічної діяльності.

Таблиця 1. Динаміка основних соціально – економічних показників розвитку

Показник	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік
Розмір середньомісячної заробітної плати, грн.					
Україна	806	1041	1351	1806	1906
Херсонська область, у т.ч.	625	800	1017	1375	1482
сільське господарство, мисливство, лісове господарство	463	587	762	1067	1207
Темп зростання (зменшення) реальної заробітної плати, %					
Україна	120,3	118,3	112,5	106,3	90,8
Херсонська область	122,4	117,5	113,2	104,5	93,6
Кількість зайнятого населення, тис. чол.					
Усього по Херсонській області, у т.ч.	499,9	504,6	505,7	507,5	486,9
сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибицтво	183,6	169,3	164,3	156,2	140,9
Кількість найманих працівників, тис. чол.					
Усього по Херсонській області, у т.ч.	274,4	267,7	264,6	264,1	245,8
сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибицтво	45,1	40,3	37,9	38,0	35,9

Так само можемо впевнено сказати, що кількість зайнятого населення (у тому числі й кількість найманих працівників) в сільському господарстві з кожним роком скорочується навіть незважаючи на той факт, що з 2005 по 2008 роки індекс реальної заробітної плати в даній галузі постійно зростав від 4,5% до 22,4%.

Для визначення забезпеченості сільського господарства кваліфікаційними кадрами в табл. 2 наведемо динаміку розподілу найманих працівників за рівнем отриманої освіти [6-7].

Як бачимо з табл. 2 з 2002 по 2009 рік в сільському господарстві кількість найманих працівників (на кінець року), що мають неповну та базову освіту скоротилася більш ніж удвічі і складає лише 17,1% від загальної облікової кількості (на 8 відсоткових пункти менше ніж в середньому по області), повну вищу освіту - скоротилася на 22,8% і складає 12,2% до облікової кількості (на 17,6 відсоткового пункту менше ніж в середньому по області). Зазначене свідчить, що сільське господарство із року в рік втрачає надбаний в радянський період інтелектуальний потенціал, що в свою чергу гальмує темпи розвитку галузі.

Таблиця 2. Розподіл найманих працівників за рівнем отриманої освіти в Херсонській області (на кінець року)

Показник	2002 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік
Усього по області				
Кількість штатних працівників, осіб, у т.ч.	258883	226288	218359	208472
мають неповну та базову вищу освіту, осіб, % до облікової кількості	67691 26,1	58287 25,8	57861 26,5	52299 25,1
мають повну вищу освіту, осіб, % до облікової кількості	59416 23,0	61729 27,3	61640 28,2	62079 29,8
Усього в сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві				
Кількість штатних працівників, осіб, у т.ч.	52516	26620	24846	25202
мають неповну та базову вищу освіту, осіб, % до облікової кількості	8937 17,0	5107 19,2	4737 19,1	4312 17,1
мають повну вищу освіту, осіб, % до облікової кількості	3994 7,6	3065 11,5	3020 12,2	3082 12,2

Світовий досвід зі всією очевидністю вже довів, що чим вище освітній рівень людей, тим більше індивідуальний і колективний успіх в їх діяльності, а отже і вище конкурентоспроможність національної

економіки.

Збереження національних кадрів високої конкурентоспроможності і їх стратегічний розвиток тісно пов'язаний з системою управління на всіх стадіях життєдіяльності. Разом з тим процес формування успішної людини безперервний, тому все гостріше стає проблема ефективного управління людським капіталом з системних позицій. Його відтворення, забезпечення здорового способу життя залежить від різних чинників, серед яких одним з ключових є система управління.

Слід також відзначити і той факт, що в сучасних умовах розвитку суспільства і, отже, економіки, період «старіння» знань, як правило, обмежений 4-6 роками. Це не завжди враховується не тільки в ряді нормативних актів держави, в змісті багатьох навчальних курсів, але й в принциповому підході до підготовки професійних кадрів, готових працювати з новою інформацією, засобами автоматизації і механізації її пошуку.

Протягом останніх років державна політика України спрямована на прискорену інтеграцію в європейське співтовариство і побудову демократичного суспільства, яке б повністю відповідало прийнятим загальносвітовим стандартам. У цьому контексті постає питання про радикальне підвищення місця та ролі інтелектуального потенціалу в соціально-економічній діяльності. Як свідчить світовий досвід, будь-яке сучасне суспільство, країна чи співдружність держав, що прагнуть досягти високого рівня розвитку, приділяють першочергову увагу формуванню та ефективному використанню свого інтелектуального потенціалу.

Рівень розвитку інтелектуального потенціалу посідає центральне місце у формуванні і реалізації загального потенціалу суспільства. До факторів, що визначають рівень розвитку можна віднести: систему освіти, культуру праці, рівень продуктивності праці і якості, здатність перебудовуватися, мотивацію і інвестиції. Система освіти безпосередньо пов'язана зі збільшенням інтелектуального потенціалу суспільства, оскільки процес придбання нових знань стимулює творчість, пошук нових оригінальних рішень. Інтелектуальний потенціал суспільства визначається також загальним рівнем культури праці. Відносна відсталість культурного розвитку робочої сили є однією з найбільших

перешкод для швидкого технологічного вдосконалення. Вона ускладнює освоєння, адаптацію і подальший розвиток технологій вищого типу. Низький рівень культури праці не дає змогу забезпечити порівняно високу організацію виробництва, в певній мірі гальмує інтелектуальний розвиток суспільства.

Більшість ресурсів не є специфічними - капітал, устаткування, матеріальні цінності не можуть бути використані для того, щоб відрізнити один бізнес від іншого по своїй глибинній суті. Найголовніший ресурс, що відрізняє бізнес і що дає вирішальні конкурентні переваги, - це використовувані в ньому специфічні виробничі і управлінські знання.

В сучасних умовах господарювання, що характеризуються високими темпами зміни бізнес-середовища, найважливішим з ресурсів, необхідних суб'єктам господарювання для успішної конкуренції, служать знання в значущих для даного бізнесу областях. Конкурентні переваги підприємств знаходяться набагато глибше, ніж характеристики продукції, що вони виробляють, або процесів бізнесу. Ядром конкурентних переваг служить система ключових областей компетентності, які дане підприємство зуміло створити - система навиків і технологій, що знаходяться у його розпорядженні.

Висновки. З вищевикладеного стає очевидним, що в подальшому сільське господарство може втратити раніше надбаний інтелектуальний потенціал. Зазначене може призвести до зниження продуктивності праці, нераціонального та не оптимального використання наявних ресурсів, зростання собівартості сільськогосподарської продукції. Без створення необхідних умов для формування, залучення та розвитку трудових ресурсів в сільській місцевості Україна, яка у всі часи славилася житницею Європи, може втратити передові позиції по виробництву сільськогосподарської продукції і навіть опинитися залежною від сільгосптоваровиробників інших країн. Створення необхідних умов для залучення кваліфікованих спеціалістів та молоді до виробництва сільськогосподарської продукції дозволить зберегти та примножити надбаний потенціал, збільшити виробництво якісної продукції за оптимальними цінами реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войтенко Г. В. Регіональні аспекти формування і використання трудового потенціалу сільських територій (на прикладі областей Карпатського регіону): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Г. В. Войтенко. – Ужгород, 2009. – 20 с.
2. Грузнов И. И. Эффективные организационно-экономические механизмы управления (Теория и практика) / И. И. Грузнов. – Одесса: Полиграф, 2009. – 528 с.
3. Дюндін В. Д. Регіональні особливості формування та використання інтелектуального потенціалу суспільства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / В. Д. Дюндін. – К., 2010. – 19 с.
4. Стоянець Н. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Н. В. Стоянець. – Полтава, 2009. – 20 с.
5. Рішення № 1267 XLV сесії Херсонської обласної ради V скликання від 30 березня 2010 року „Про обласну програму розвитку тваринництва Херсонщини на 2010-2015 роки” [Електронний ресурс] / Херсонська обласна рада. – Режим доступу: [http:// www.oblrada.ks.ua](http://www.oblrada.ks.ua)
6. Статистичний щорічник Херсонської області за 2009 рік / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2010.
7. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 2007 рік [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. – К., 2008.